

Dževad Juzbašić (1929 – 2024)

Dževad Juzbašić, bosanskohercegovački historičar i redovni član Akademije nauke i umjetnosti Bosne i Hercegovine, umro je u Sarajevu 27.6.2024. u 95 godini života. Rođen je 2. septembra 1929. u Sarajevu. Studij historije je završio na Univerzitetu u Sarajevu 1955, te je nakon kraćeg rada kao profesor u Prvoj klasičnoj gimnaziji, naučnu karijeru počeo u Institutu za historiju u Sarajevu (tada pod nazivom Institut za istoriju radničkog pokreta), gdje se najvećim dijelom bavio historijom Bosne i Hercegovine u austrougarskom razdoblju.

Bile su to sada već daleke 1980-te godine, kada sam tek počinjao karijeru u Alipašinoj 9, u Sarajevu, gdje je tada bio smješten Institut za historiju, institucija u kojoj je radilo blizu 40 ljudi. Već sam bio pročitao, mladalački sam tada mislio, puno knjiga iz povijesti, pa tako i knjige koje su tematizirale pitanja jezika i izgradnje željeznica u BiH u austrougarsko doba. Autora tih knjiga sam znao samo po imenu. Ali je za mene tada puno važnije bilo to što sam mislio, opet onako mladalački zanesen i samouvjeren, da puno znam. Pratio sam i sadržaje tadašnja dva prestižna historiografska časopisa: *Prilozi* i *Godišnjak Društva istoričara BiH*. Članci jednog autora, koji se zvao Dževad Juzbašić, u tim časopisima, jednako kao i njegove knjige, odlikovali su se preciznošću iskaza, jasnoćom misli, nisu bili stilski lepršavi kakvi su bili radovi nekih drugih historičara, dotadašnjih mojih profesora, ali su plijenili svojom smirenošću, temeljitošću i snagom argumenata.

Tada sam susretao dva gospodina u Institutu (iako smo se tada svi, uglavnom, smatrali drugovima). Jedan je bio dr. Nedim Šarac, a drugi dr. Dževad Juzbašić. Obojica stameni, smireni, ozbiljni, prosijedi, mirnog hoda, besprijekorno ispeglanih košulja, u kravati i odijelu, uvijek duboko zamišljeni, ali svaki put bi iskazivali poštovanje prema nama, mladim i malim. Srdačan pozdrav, blagi naklon prilikom pozdrava, prijateljski osmijeh.

Prošlo je od tada puno vremena, mnoge stvari su se u životu promijenile, a profesora Juzbašića bih susretao, sve rjeđe, u blizini sarajevskog naselja Ciglane, najčešće u blizini Zetre. Ja bih išao na moj uobičajeni džoging prema parku Betanija, a profesor Juzbašić je izlazio u svoje sve kraće i

sve rjeđe šetnje. On bi najčešće sjedio na klupi. Na dvadesetak metara prije nego što bismo se sreli – mogao sam primijetiti njegov osmijeh. I potom bi uslijedili uobičajeni razgovori, spori i sve tiši, često o istim temama, sa istim argumentima ponavljanim od susreta do susreta, iz dana u dan, ali ono što je povezivalo prof. Juzbašića iz 1980-ih i ovog iz 2020-ih bila je nepromijenjena otmjenost i gospodsko ponašanje, uvijek topli stisak ruke, poštovanje. Bečka škola!

Šta se u međuvremenu dešavalo?

Naučna karijera profesora Juzbašića je gotovo besprijekorna! Kako je to bilo moguće?

Profesor Juzbašić nije izbjegavao baviti se ključnim temama naše povijesti. Doktorirao je sa tezom o izgradnji željeznica u BiH u doba austrougarske uprave. To je istodobno i ekonomska, i socijalna, i pravna i politička historija. Kada je istraživao pitanje jezičke politike u austrougarskom razdoblju (a to je tema na koju se uvijek vraćao i u našim posljednjim susretima i razgovorima) „tajna njegovog upjeha“ je bila skrivena u njegovom izuzetno profesionalnom pristupu. Nije politizirao u nauci i to je nešto protiv čega se borio čitav život. Možda su kratkotrajno, ali časno partizansko, a potom i nepravedno i teško, gotovo traumatično golootočko iskustvo, odredili njegov bijeg u nauku izvan svih političkih natruha. Čitao sam neke Juzbašićeve diskusije vođene 1960-ih i 1970-ih godina u zatvorenim krugovima, o pravicima razvoja historijske nauke, i iz njih je moguće iščitati ne njegov oprez prema politici, nego njegovu odlučnost da brani nauku od političkih uticaja. Kasnije sam, čak i kada se nisam slagao sa profesorom Juzbašićem, uvijek imao na umu taj njegov principijelni odnos prema odnosu politike i nauke. To je nešto što je obilježilo naučnu karijeru profesora Juzbašića. Ali, taj oprez je možda djelovao i na to da je uticaj profesora Juzbašića ostao zatvoren samo u naučne krugove. Pokazalo se da strogi kriteriji u nauci nisu bili dovoljni da se njegovi naučni pogledi nametnu široj društvenoj zajednici.

Tri su naučne institucije u kojima je naučno djelovao profesor Juzbašić. Najduže je radio u Institutu za historiju (od 1962. do 1993.). To je bila njegova matična kuća. Tu je pisao doktorat, stekao reputaciju ozbiljnog naučnika, čiji su naučni radovi, kao i njegovo ponašanje u

životu, odavali iste karakteristike: smirenost, nikakve žurbe, oslonac na pouzdane izvore. Zaključke je donosio nakon svestranih istraživanja i analize dokumenata. I uvijek ostavljao prostora za dalje diskusije i dalja istraživanja. Cijenio je istraživanja drugih historičara, odnosio se prema njihovim rezultatima izuzetno korektno, ali je tražio da se i prema rezultatima njegovih istraživanja odnosi korektno. Dobro se sjećam koliko je često naglašavao da je upravo on najtemeljitiije istraživao sve okolnosti u kojima su vođeni razgovori o saradnji muslimanskog i srpskog autonomnog pokreta i pokušajima postizanja pisanog dogovora početkom 20. stoljeća, te kako su to drugi „zaboravljali“ napomenuti u svojim radovima.

Dževada Juzbašića je upravo Institut za historiju 1995. kandidirao za članstvo u Akademiji nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, iako je Juzbašić od 1993. bio već stalno zaposlen na Odsjeku za historiju Filozofskog fakulteta, gdje se također odlikovao svojim izuzetnim znanjem. Svjedoče tome i objave njegovih studenata koje smo ovih dana imali prilike čitati na internetu i posebno na društvenim mrežama. Njegovo insistiranje na sticanju znanja, a on je svoje znanje prenosio na studente, je osobina dobrog profesora.

Od 1995. Dževad Juzbašić je aktivan u Akademiji nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. U ANUBiH je objavio još nekoliko svojih knjiga, od kojih izdvajam *Nacionalno-politički odnosi u Bosanskohercegovačkom Saboru i jezičko pitanje 1910-1914*, Sarajevo 1999. i *Politika i privreda u Bosni i Hercegovini pod austrougarskom upravom*, Sarajevo 2002.

Akademija je bila posljednja institucija u kojoj je bio aktivan, ali bih htio posebno naglasiti da Juzbašić nije doživljavao ANUBiH kao nešto odvojeno, suprotstavljeno ili konkurentno, drugim naučnim institucijama u BiH. Sjećam se njegovih riječi kako smo mi mala zajednica, da trebamo više međusobno saradivati, da izbjegavamo nepotrebne i beskorisne svađe koje neće doprinijeti nikakvom napretku naše nauke. On je ANUBiH doživljavao kao mjesto susreta i koordinacije rada naših naučnih institucija. Kada je trebalo – znao je lupiti šakom o sto i njegova mirnoća se brzo transformirala u neviđenu energiju usmjerenu na dobrobit naše nauke. Spomenut ću dva primjera:

Početak 2000-ih odvijala se jedna rasprava unutar Kantona Sarajevo o novom Zakonu o naučno-istraživačkom radu, koji je dovodio u opasnost opstanak i autonomiju Instituta za historiju. Tada smo kolegica Seka Brkljača i ja posjetili akademika Envera Redžića, koji se tada nalazio u Vojnoj bolnici. Ispričali smo mu šta nam se sprema, zamolili podršku da očuvamo samostalnost Instituta kao važne naučne ustanove. Akademik Redžić je zamišljeno prošetao po svojoj sobi, ispričao nam neka svoja ranija, davna, iskustva kada je on vodio Institut i bio se suočio sa sličnim izazovima, i u jednom trenutku samo rekao: „Molim, nemojte se brinuti, bit će to sve dobro“. Uslijedio je njegov razgovor sa profesorom Juzbašićem, koji je nakon toga pokrenuo snažnu akciju u ANUBiH. Sjećam se tih sastanaka i odlučnosti profesora Juzbašića. Prvi put sam ga vidio kako lupa rukom o sto, uz: „Neće oni nama određivati kako i šta ćemo mi raditi“. Neviđena energija, koja je dala rezultat.

Drugi primjer je bio 2014. i organizacija konferencije o stogodišnjici izbijanja Prvog svjetskog rata. Opet je bila razapeta čudna mreža raznih mešetara, među kojima je bilo i puno političara, diplomata.... Ključna je bila uloga profesora Juzbašića da tada Akademija nauka i umjetnosti BiH ne bude svedena na razinu entitetske ili etničke akademije. Opet se sada sjećam podrške koju je tada profesor Juzbašić, u ime Akademije nauka i umjetnosti BiH, dao Institutu za historiju u organizaciji tada najveće konferencije koja je održana u Evropi o stogodišnjici početka Prvog svjetskog rata.

Uz to što je pozicionirao Akademiju i Odbor za istorijske nauka kao mjesto koordinacije naučnih institucija u BiH, Juzbašić je jačao njen unutarnji potencijal. Centar za balkanološka ispitivanja, koji je do njegovog ulaska u ANUBiH bio „uspavan“ probudio se i značajno se aktivirao. Profesor Juzbašić je proširio djelokrug rada Centra, oživio je časopis, uključio nove saradnike.

Osim što je čuvao razinu Akademije nauka i umjetnosti BiH unutar države BiH, Dževad Juzbašić je snažno radio na njenoj internacionalizaciji, barem kada je u pitanju historijska nauka. Razvijao je projekte sa stranim akademijama, posebno sa Austrijom i Mađarskom. To je rezultiralo i novim zajedničkim naučnim projektima, konferencijama, knjigama.

Akademija i posebno Odbor za istorijske nauke su u ličnosti akademika Dževada Juzbašića imali dostojnog reprezentanta.

Na kraju: Dževad Juzbašić je časno živio svoj život. Naporno i odgovorno je radio. Prije par godina, kada je Dževad Juzbašić već bio prešao 90. godinu života, jedna mlada austrijska historičarka je istraživala u Bečkom arhivu. I na društvenoj mreži FB objavila objavu da joj je bilo jako drago kada je u čitaonici Arhiva vidjela – profesora Juzbašića, za stolom, dok čita dokumente.

Nama svima naučni rad akademika Juzbašića može biti važan poticaj. Jednako kao i toj mladoj austrijskoj historičarki, kojoj je samo prisustvo akademika Juzbašića u čitaonici Arhiva – bilo poticaj za nastavak arhivskih istraživanja. Nije to profesor Juzbašić radio zbog nagrada, ali je ipak bio zasluženi dobitnik republičke nagrade za nauku *Veselin Masleša* (1976), *Šestoaprilske nagrade* Grada Sarajeva 2000., te posebno važne *Herderove nagrade* koja mu je 1994. dodijeljena na Univerzitetu u Beču.

Husnija Kamberović